

COMMENTARIUS

IN PRIMAM

SANCTI PETRI

EPISTOLAM.

PROCEMIUM.

Tria hic de more præmittenda sunt : *primum*, de auctoritate et dignitate hujus Epistolæ; *secundum*, de ejus argumento; *tertium*, de auctore.

Quoad *primum*. Hæc Epistola est legitima S. Petri, ac Scriptura Canonica, confessione omnium Catholicorum, nullaque unquam de eo dubitavit, teste Eusebio, lib. V *Hist.* cap. III; quocirca concilia, Pontifices et Patres, qui catalogum librorum Canonice contextum, in eo indubitate collocant hanc Epistolam. Citat eos exacte et fuse Jodocus Coccius in *Thesouro Cathol.*, tom. I, lib. VI, pag. 720.

Scripta est Romæ (hanc enim teste Babylonem vocat cap. V, vers. 13) (1) missa per Silam, sive Silvanum, cap. V, vers. 12, sub annum, ut videtur, a nativitate Christi 43 : quo anno Petrus Romanam appulit, eoque ex Antiochia Cathedrali Pontificiam transtulit. Id patet ex eo, quod in fine Epistolæ inducit S. Marcum salutantem fideles. S. Marcus autem Roma discessit missus a S. Petro Alexandriam, anno Christi 43, cum prius Romæ suum scripsisset Evangelium, ut dixi in Chronotaxi. Hic annus Christi 43, fuit Claudii Imperatoris tertius, Pauli a conversione decimus.

(1) Cf. Sepp, docte et rite id probantem, op. cit. tom. II, pag. 375. Haneberg, *Einleitung in's alte und neue Testament*, part. VIII, cap. III, § 39, arbitratur Petrum neque Romæ, neque Babylonem scripsisse, sed Antiochia. Petrus enim, ait, Antiochia sedit, regionisque vicinas Evangelium docuit; Judas autem Taddæus apostolus fuit Mesopotamiae seu Babylonie, ejus Ecclesie ab antiquo Patriarchis Antiochenis subjecit. Unum igitur quendam, imo consuetudinem existisse inter Petrum et Judam, demonstratur tum ex hac circumstantia, tum ex convenientia et similitudine quam inter Petri priorem, unicamque Judæ Epistolam deprehenderunt interpretes. Quibus notis, locus ille, quem objectant alterius sententiae assertores, scilicet *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone*, nullam jam movet difficultatem. Quis enim miretur Petrum, Antiochie scribentem, suis hortationibus et documentis addidisse vicine Ecclesie salutationem, dicendo : « Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone ? »

Quare scripta est hæc Epistola ante omnes Pauli Epistolæ (2). Ita Baronius, qui et antè videri ex S. Hieronymo eam a S. Petro scriptam esse hæbraice, sed conversam in Latinam a S. Marco; verum S. Hieronymus tantum dicit S. Petrum variasse styllum : styllum enim secundæ Epistolæ diversum esse a stylo primæ; quod verum est, etiamsi dicamus utramque eadem lingua Latina, vel Græcæ ab eo fuisse conscriptam. Passim interpretes censent Græcæ esse scriptam, utpote ad Græcos, scilicet Cappadoces, Asianos, Bithynios, Ponticos : unde et in dubiis ad textum Græcum, quasi originalem recurrit.

Porro scripta est primario ad Christianos et Judæis ad Christum conversos, qui dispersi erant per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam et Bithyniam, ut patet ex titulo Epistolæ et cap. III, vers. 6. Ita S. Athanasius in *Synopsi*; Eusebius, lib. III *Histor.*, cap. IV; S. Hieronymus, *De Script. Eccles.*, in *Petro*; Didymus, *Œcumenius*, Beda, Cætanus et Titelmannus hic, et faciet cap. I, vers. 4, 8, 9, et *epist.* II, cap. III, vers. 13 et 16. Hi enim fuere primi Christiani, quos paulo ante prædicando converterat S. Petrus; quorum proinde peculiarem ipse curam egit, ut patet *Galat.* Secundario tamen et consequenter scripta est quoque ad Christianos e gentilismo conversos. Horum enim æque ac illorum Pastor, Episcopus, et Pontifex universalis a Christo creatus erat S. Petrus, *Joannis* XXII, 13. Unde cap. II, vers. 10, Gentium vocationem ex *Osee*, cap. II, vers. 10, confirmat et celebrat. Idipsum insinuat cap. I, vers. 18, et cap. IV, vers. 3; *epist.* II, cap. I, vers. 1. Ita S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faustianum*, cap. LXXXIX; S. Thomas, Beda, Glossa, Lyranus hic; Ribera in *Osee* II, num. 4, et alii. S. Bonifacius,

(2) Communis hodiernorum interpretum sententia est, Petro suas scribenti epistolam notas fuisse epistolæ Pauli plures. Juxta Sepp et Glaire, operib. cit., priorem scripsit ann. 64.

PROCEMIUM COMMENTARIORUM IN I EPISTOLAM S. PETRI.

231

primas Moguntie Episcopus et Germanie Apostolus, qui martyr in Frisia occubuit, tanti fecit S. Petri Epistolæ, ut eas petierit aureis litteris sibi describi ab Eadburga Abbatisa, ut patet ex epistola ejus apud Baronium, tom. IX, pag. 39. Olim circumferebantur quinque libri S. Petri, scilicet Acta, Prædicatio, Evangelium, Apocalypsis et Judicium, sed suspectæ fidei et adulterinæ, teste S. Hieronymo, lib. *De Script. Eccles.*, in *Petro*, et Rufino in *Expositione Symboli*. Sic et *Litærariorum* S. Petri nomine S. Clementis editum, Gelasius inter apocrypha retulit cap. *Sancta Romana*, dist. 13.

Quoad *secundum*. Argumentum Epistolæ est duplex. *Primum* ad fidem spectat, *secundum* ad mores. *Primo* enim confirmat et celebrat admirabile Dei consilium et beneficium de Verbi incarnatione, passione, redemptione, vocatione Judæorum et Gentium ad Christi gratiam, salutem et gloriam æternam. Hanc enim esse orthodoxam doctrinam a Prophetis prædictam, ab Apostolis jussu Dei prædicatam, quam profundè constantè sequi et retinere debeant, ac pro ea tuenda dura omnia, ipsamque mortem et martyrium fortiter obire. Quocirca omnes Christi exemplo ad persecutionum tolerantiam et in fide constantiam exhortatur.

Secundo, a fide transit ad mores, eoque ad Christi normam et disciplinam efformat. Docet ergo Christianos debere obedire regibus, principibus et magistratibus licet ethnicis; servos dominis, uxores maritis, adolescentes senioribus, fideles pastoribus et doctoribus, ac vicissim quid viri uxoribus, pastores subditis debeant, edocet. Exhortatur ad prudentiam, vigilantiam in orationibus, charitatem mutuam, hospitalitatem, patientiam, humilitatem et temperantiam. Præ cæteris autem patientiam et Christi patientis exemplum refricat et inculcat, idque singulis capitibus, eo quod Christiani tunc novi, ob novam Christi religionem ubique multa a Judæis et Gentibus paterentur, non tantum verba et probra, sed et spolia, carceres, verbera, mortem et martyrium. Scripta est majestate et spiritu Apostolico, sublimi et exultanti. Profundè enim scrutatur et admiratur bona in Christo Christiane crucis et redemptione latentia, coelitus nobis imperita.

Nota : Eadem subinde sententia reperitur apud S. Petrum, S. Paulum, S. Jacobum et Joannem; ejus ratio est : *Prima*, quod omnes Apostoli eodem agebantur Spiritu Sancto, qui easdem veritates et sententias eis suggererat, idque ad testimonium tum veritatis, tum concordie. *Secunda*, quod omnes eosdem de virtutibus Christianis haberent sensus et dictamina : ubi autem idem est conceptus et sensus, facile idem sequitur sermo et sententia verbum enim oris respondet verbo mentis; ab eo enim gignitur et producit. *Tertia*, quod, sicut ante separationem ediderunt commune Symbolum fidei, sic et verisimile sit eos in communi sermone, æque ac doctrina et

concionibus usurpasse plures easdem gnomas et axiomata Christiana, ad formandos mores fidelium, quæ deinde scriptis mandarent. Talia sunt Christiano gaudendum esse in tribulatione; beatos esse qui persecutionem patiuntur; exultandum esse in adoptione filiorum Dei facta per Christum; sperandum esse immarcescibilem glorie coronam; Deum superbis resistere, humilibus autem dare gratiam; charitatem esse legis plenitudinem; charitatem operire multitudinem peccatorum; thesaurizandum esse in cælis, non in terra; conversationem nostram debere esse in cælis; semper orandum esse, vincendum in bono malum; gloriantium in spe vitæ æternæ; studendum esse elemosynæ et salutis animarum.

Quoad *tertium*. Auctor Epistolæ est S. Petrus Apostolorum Princeps, qui Bethsaida in Galilæa natus, piscatuque victitans, a Christo vocatus, factus est ejus in terris vicarius, totiusque Ecclesie Pastor et Pontifex : de ejus admirabili sapientia, posibilitate, austeritate, charitate, zelo, propagatione fidei per totum orbem (in quem ipse discipulos suos evangelizatum misit), passione, martyrio, privilegiis, miraculis, veneratione, fama et gloria, videt Baronium aliosque Historicos. Sane Dionysius Areopagita, *De Divin. Nomin.*, cap. III, S. Petrum vocat supremam gloriam, ornamentum celeste, summum capitis verticem, basim et columnam Theologorum fortissimam et antiquissimam. Petrus enim Ecclesiam non tantum est monarcha, sed et post Christum petra fundamentalis. Ideo enim Christus vocavit eum Petrum, cum prius vocaretur Simon, ut significaret eum fore petram Fidei et Ecclesie, quam nec tyranni, nec Philosophi, nec hæretici, nec scelerati, non dico evertere, sed nec concutere possent. Hoc est quod ei promisit Christus, qui est æterna Veritas, dicens : « Beatus es Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est. Et ego dico tibi : quia tu es Petrus, et super hanc petram (super te scilicet, quem voco facioque Cepham, id est, petram Ecclesie) ædificabo Ecclesiam meam, et porte inferi non prævalentibus adversus eam. Et tibi dabo claves regni cælorum : et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis ; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis. » *Matth.* XVI, 17. Rursum uni inter omnes Apostolos Petro dixit, jussitque tertio Christus : « Pæce oves meas. » *Joan.* XXI. Et iterum ad crucem et mortem : « Simon, ait, ecce Satanas expavit vos ut cribraretis sicut triticum ; ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua ; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. » *Lucæ* XXI, 32.

E quibus Christi promissis et donis collige, summam S. Petri auctoritatem, ac privilegia amplissima. Privilegia enim duodecim uni S. Petro respectu totius Ecclesie (privata enim omnino, vide ea apud Bellarminum, lib. I *De Rom. Pont.*, cap. XVII, et seq.) a Christo concessa sunt hæc,

nam, quod a Christo creatus sit petra et fundamentum Ecclesie. « Cum ego (Christus) sim inviolabilis petra, etc., tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut que mihi potestate sunt propria, sint mihi tecum participatione communia, » ait S. Leo, serm. 3. *De Annivers. sui Pontif.* Cephas ergo est Cephā. Petrus est Petra, nimirum « Cephalon, et Capitoli immobile saxum. »

Secundam, quod Petrus fuerit caput, superior, rector et iudex omnium Apostolorum. Quocirca S. Hieronymus, in epist. 89 ad S. Augustinum: « Tante, ait, Petrus auctoritatis fuit, ut Paulus in Epistola sua scriperit: Deinde post annos tres veni Hierosolyman videre Petrum. » Theodoretus, epist. ad Leonem: « Paulus, ait, præco veritatis, tuba sanctissimi Spiritus, ad magnum Petrum currit, ut iis qui Antiochiæ de legalibus institutis contendeant, ab ipso afferret solutionem. » Hinc et S. Evodius, successor S. Petri in sede Antiochena, epist. quæ dicitur 2^a, docet Christum ex mulieribus solum baptizasse Virginem matrem suam, ex viris solum Petrum: a Petro vero baptizatos fuisse Andream, Jacobum et Joannem, et ab iis cæteros. Et S. Epiphanius, *hæres.* 51: « Petrum, ait, elegit, ut dux esset discipulorum. »

Tertium, quod S. Petrus fuerit hierarcha, quodque ab eo omnis ordo hierarchicus, puta omnium Episcoporum, sacerdotum cæterorumque Ecclesie ministrorum ordinatio, æque ac iurisdiclio descendat. Unde Innocentius, epist. ad Concilium Carthag., quæ est 91 inter epist. S. Augustini: « A quo (Petro) inquit, ipse episcopatus, et tota auctoritas nominis huius emerit. » Julius I, epist. 1 ad Orientales: « B. Apostoli Petri sedes, ait, nobis sacerdotalis mater est dignitatis. » S. Leo, serm. 3 *De Assumpt. sua ad Pont.*: « Si quid, ait, cum eo (Petro) commune cæteris voluit esse principibus, nunquam, nisi per ipsum dedit, quidquid illis non negavit. » Idem, epist. 89: « Huius, ait, muneris Sacramentum, ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in Beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret; ut ab ipso quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. »

Quartum, quod Christus S. Petro ejusque successoribus promiserit et dederit assistentiam Spiritus Sancti, ad regendam Ecclesiam et ad docendam veram fidem, ut in ea errare non possit, sed quod ille hærescos damnet, tota Ecclesia pariter ut hereticum damnet. Unde Innocentius I, epist. ad Concilium Milevit., quæ est 93 apud S. Augustinum: « Quoties, ait, fidei ratio ventilatur, arbitrator omnes fratres et coepiscopos nostros nisi ad Petrum, id est, sui nominis et honoris auctorem, deferre debere. » Id patet ex usu et præzi omnium seculorum. Pontifices enim Romani omnia in fide dubia declararunt et resolverunt, omnesque hæreses condemnarunt.

Quintum, quod Petrus et Pontifex quilibet Christi personam et auctoritatem representet; sicut prorex representat regem. Hinc et Petrus Christo in vita, zelo, propagatione fidei, morte et martyrio fuit persimilis et conjunctissimus. Unde S. Gregorius in *psalm.* iv *Pœnit.*: « Petro, inquit, ait Christus: Venio Romam iterum crucifigi. Qui enim in seipso jam pridem crucifixus fuerat, in Petro iterum se crucifigentem dicebat. » Et Tertullianus, lib. *De Præscript.*: « Habes, ait, Romam unde nobis quoque auctoritas præsto est. Felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, ubi Petrus passioni Dominicæ adequatur, ubi Paulus Joannis exili coronatur. » Et S. Maximus, sermone 5 *De Natali S. Apost.*: « Petrus, ait, et Paulus martyrium perulerunt in urbe Roma, quæ principatum et caput obtinet nationum, ut scilicet ubi caput superstitiosis erat, illic caput quiesceret sanctitatis. » Et S. Paulinus, *Natali 3 S. Felicit.*:

Ipseque cœlestium sacræ procerum monumentis
Roma Petro Pauloque potens.

Sextum, quod S. Petrus ejusque successores Romani Pontifices toti Ecclesie præsent quasi monarchæ; ideoque Ecclesiam faciant unam, unumque Christi regnum et monarchiam. Sicut enim unum est imperium quod unum habet imperatorem, unum regnum quod ab uno regitur rege, unum universum quod unum condidit et moderatur Deus, unum cœlum quod unum illuminat sol: ita pariter Ecclesia non posset esse unum visibile Christi regnum, nisi haberet unum visibile caput, cui tota subesset, et a quo regeretur; quod aliud esse nequit quam S. Petrus ejusque successores: perinde ac corpus humanum sine capite uno consistere nequit; alioqui enim esset cephalum, carens ratione, regimine et rectore. Unde S. Ambrosius, serm. 11: « Hanc, ait, solam Ecclesie navim ascendit Dominus, in qua Petrus magister est constitutus, dicente Domino: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Sicut enim Noe arca, naufragante mundo, cunctos quos susceperat illesos reservavit; ita et Petri Ecclesia, confligente sæculo, omnes quos amplectitur representabit illosos; et sicut tunc, transacto diluvio, ad arcam Noe columba signum pacis delivio: ita et, transacto iudicio, ad Ecclesiam Petri Christus gaudium pacis referet. » Et S. Augustinus, serm. 124 *De Tempore*, agens de penitentia S. Petri: « Totius, ait, corporis morbum in ipso capite curat Ecclesie, in ipso vertice componit membrorum omnium sanitatem. » Et S. Leo, serm. 3 *De Assumpt. sua ad Pont.*: « De tanto mundo, ait, unus eligitur Petrus, qui et universarum gentium vocationi, et omnibus Apostolis cunctisque Ecclesie Patribus præponatur: ut quavis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus. » Sicut ergo mem-

brum corporis esse nequit quod a capite est divisum, quodque capitis vi et influxu non vegetatur et regitur: ita pariter membrum Ecclesie esse nequit, qui a Petro et Pontifice Rom. schismate vel hæresi est divisus; nec ad ovile Christi pertinet, qui ad gregem Petri non spectat: Post enim Christus curat C' regit, per Petrum Quos enim Christus curat et regit. Unde S. Hieronymus, epist. 1 a^a *Damasum*, de nomine hypostasis: « Super illam, ait, petram (cathedra Petri) ædificatam Ecclesiam scio: quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est: si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. » Et infra: « Quicumque tecum (o Damase Pontifex) non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est. » S. Cyprianus, lib. I, epist. 8 ad *Plebem*: « Deus, ait, unus est, et Christus unus, et una Ecclesia, et cathedra una super Petrum Domini voce fundata. Aliud altare constituit, aut sacerdotium novum fieri præter unum altare, et unum sacerdotium non potest. Quisquis alibi collegerit, spargit. » Idem, epist. 3 ad *Cornelium*, lib. I: « Neque enim, ait, aliunde orta sunt hæreses, aut nata sunt schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos, et ad tempus iudex vice Christi cogitatur, cui si secundum magisteria divina obtemperaret fraternitas universa, nemo adversus collegium sacerdotum quidquam moveret. »

Septimum, quod ius et imperium Petri non tantum sublimius, sed et amplius sit quam quorundam Regum et Imperatorum, tum quia ad fideles per totum orbem dispersos se extendit; tum quia pertinet quoque ad infideles, ut eos Christo et Ecclesie aggregari curet; tum quia exsertit se ad anthropophagos, Indos et Barbaros, qui vivunt sine rege, sine lege, sine Deo. Unde S. Prosper in *Carm. de Ingratis*:

Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non possidet armis,
Religione tenet.

S. Cyrillus in *Thesouro*: « Petro, ait, omnes iure divino caput inclinant, et primates mundi tantquam ipsi Domino Iesu obediunt. » Et rursum: « Debemus nos, ut qui membra sumus, capiti nostro Romano Pontifici, et Apostolicæ sedi adherere. » Quocirca veteres in litteris Canonice (quas *formatas* vocabant), ut latorem earum testarentur esse orthodoxæ fidei et communionis Catholicæ, inscribent nomen Petri. In *Formatis* enim ex decreto Concilii Nicæni, hæc nomina quasi verè fidei tesserae, per primas eorum litteras inscribantur: « Pater, Filius, Spiritus Sanctus, Petrus, Amens, » ut significarent earum latorem habere communionem cum cathedra et successore S. Petri, Romano Pontifice, ideoque esse Catholicum. Unde Optatus Milevitanus, lib. II, ut se probet Catholicum, Donatistas vero esse schis-

maticos, enumerans Pontifices qui sederunt in cathedra Petri usque ad Sirieum, addit: « Hic noster est socius, cum quo nobis totus orbis, commercio Formatorum, in unam communionis societatem concordat. » De Donatistis vero subiicit, eos procul abesse ut *Formatis* communicent cum cathedra S. Petri. Vide Baronium, annu. Christi 325.

Octavum, S. Petri ius et imperium non tantum in terram, sed et ad inferos et superos pertinet. Nam non tantum hominibus terrigenis, sed et animabus in Purgatorio cœlum pandit. Est enim ipse claviger cœli: ejus enim claves a Christo accepit, *Matth.* cap. xvi. Unde Arator in *fine Actor. Apostol.*:

Dignaque materies Petri Paulique corporibus
Cæsarea superare minas, et in arce tyranni
Pandere iura potest, summumque in agone tribunal
Vinere, ne titulos parvus contingeret hostis.

S. Bernardus, lib. II *De Consid. ad Eugenium*: « Tu, ait, Episcopo cœlum claudere, tu ipsam ab Episcopatu deponere, etiam et tradere Satanæ potes. » Et Optatus Milevitanus, lib. VII *Contra Parmen.*: « Bono unitatis, inquit, B. Petrus præferri omnibus Apostolis meruit, et claves regni colorum communicandas cæteris, solum accepit, etc. stant tu innocentes, et peccator accipit claves: ut unitatis negotium formaretur, provisum est, ut peccator aperiret innocentes, ne innocentes clauderent contra peccatores, et que necessaria est unitas, esse non posset. Ad Petrus Chrysologus, serm. 107: « Petrus, ait, est custos fidei, petra Ecclesie janitorque colorum. »

Nonum, S. Petri potestas propagatur in posteros, et cæteris Patriarchis deficientibus, inconcussa perdurat hucusque per annos 1600, et durabit usque ad finem mundi. Unde S. Cyprianus, lib. I, epist. 3 ad *Cornelium Pontificem*: « Navigare audent, inquit, ad Petri cathedram atque ad Ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est, a schismaticis et profanis litteras ferre: nec cogitare eos esse Romanos, ad quos perfidia habere non possit accessum. » Et S. Hieronymus, epist. 1 ad *Damasum*, de nomine hypostasis: « Cum successore, inquit, pascatoris et discipulo crucis loquor. Ego beatitudinis tue, id est cathedre Petri communionem consocior. » Hinc in Concilio Ephesino I, tom. II, cap. xvi, Cælestinus Romanus Pontifex vocatur « ordinarius successor et Vicarius B. Petri, Apostolorum Principis. » Et in Concilio Chalcedon., act. 2, lecta Epistola Leonis Pontificis, omnes acclamantur: « Petrus per Leonem locutus est; » et in epist. ad Leonem, totum Concilium dicit: « Leonem vocis Petri interpretem fuisse, » id est, Petrum per Leonem esse locutum. Petrus, Episcopus Ravennæ, epist. ad *Eutychen*, quæ habetur ante Concilium Chalcedon.: « Hortamur, ait, te, frater, ut his que a B. Papa Romanæ civitatis scripta sunt, obedienter attendas. Quo-

niam B. Petrus qui in propria sede et vivit et praesidet, praestat quaerentibus fidei veritatem. » S. Siricius Pontifex, epist. ad *Himericum Episcopum Tarcon.*: « Portamus, ait, onera omnium qui gravantur. Quinimo haec portat in nobis B. Apostolus Petrus, qui nos in omnibus, ut confidimus, administrationis suae protegit et tuctur haeredes. »

Dectum. S. Petri potestas et dignitas superat potestatem Abraham, Moysis, Aaronis, Melchisedech, omniumque veterum Pontificum, Patriarcharum et Prophetarum, iisque omnibus adumbrata et praefigurata fuit. Audi S. Bernardum ad Eugenium Pontificem, lib. II *De Consider.*: « Quis es? sacerdos magnus, summus Pontifex. Tu princeps Episcoporum, tu haeres Apostolorum. Tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus. Tu es cui claves tradite, cui oves eruditae sunt, etc.; nec modo ovium, sed et Pastorum tu unus omnium pastor. »

Undecimum. S. Petrus per discipulos a se missos fundavit per totum orbem Ecclesias. Ita habuit a S. Petro institutos Episcopos, Sicilia Paneratum, Marcanum, Beryllum; Capua Priscum, Neapolis Aspren, Tarracina Epaphroditum, Equicole populi Marcum, Ptolemeum Nepe, Romulum Fesuli, Paulinum Luca, Ravena Apollinarem, Verona Euprepium, Patavium Proscodimum, Ticinum Syrum, Aquileia Hermagoram; in Gallis Lemo-vicenses, Burdigalenses et Tholosani Martialem; Tungrenses, Colonienses et Trevirenses Maternum; Rhemenses Sixtum, Arelatenses Trophimum, Senonenses Sabinianum, Cenomanenses Julianum, Vienna et Moguntia Crescentem, Catalaunum Memnimum, Bituricensis Ursinum, Avernenses Austremonium, Sanctonenses Eutropium; Germania Eucharium, Egistum, Marcianum; Hispania Torquatium, Ctesiphontem, Secundum, Indalesium, Cæcilium, Hesyrium, etc., ut patet ex *Martyrol.* S. Petrus Byzantinis quoque primum dedisse Episcopum docet Agapetus Pontifex in litteris, quae recitantur in Synodo V, act. 2. Si Metaphraste creditur, 29 junii, Petrus, Roma pulsus a Claudio anno imperii ejus 9, navigavit in Africam, et Carthagenensem, erexit Ecclesiam, eique praefecit Crescentem discipulum; inde Alexandriam concessit, erecque Ecclesia Alexandrina, ibique Marco instituto Episcopo, ac Thebis Iusto, Hierosolymam profectus est.

Tradunt Historici rerum Angliae, S. Petrum misisse in Angliam evangelizandi causa Iosephum ab Arimathia; alii ipsismet S. Petrum in Angliam profectum, Anglos convertisse. Sane ab olim mira fuit S. Petri erga Anglos pastoralis cura et vicissim Anglorum erga S. Petrum devotio. Ut alia omittam, memorabile est quod scribit Aledud, abbas Cisterciensis, qui floruit anno Domini 1164, in Vita S. Eduardi, regis Anglorum, nimirum. « cum Anglia a Danis vastata, regia

stirpe extincta, proxima esset ruinae et exitio, Episcopum quemdam ardentem pro ea cum suspiriis et gemitibus ad Deum preces effudisse, ac mox apparuisse ei S. Petrum, et dixisse, nasciturum S. Eduardum, eumque fore regem justum, sanctum et fortem, qui omnibus hisce Angliae malis moderetur. Regnum enim Anglorum esse regem Christi, et suum. Ita factum: oraculi veritatem exitus comprobavit. Hac de causa S. Eduardus mire devotus fuit S. Petro, et S. Petrus vicissim in eum beneficus, » uti ostendi *Aetor.* vii, 3. Audiant et legant haec Angli, ut videant a quanto pastore desciverint, ac postliminio ad eum redeant, eumque in successore Romano Pontifice venerentur. Ita pristinum ejus curam et opem sentiant. Audi Innocentium I Pontificem, *epist. 1*: « Manifestum est, ait, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam et Siciliam, insulasque interjacentes nullum hominum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus successores constituerunt sacerdotes. »

Denique S. Chrysostomus, hom. 32 in *Epist. ad Rom.*: « Non ita, ait, caelum splendescit, quando radios suos sol ex se immittit, sicut Romanorum urbs duas illas lampades ubique terrarum effundens. Hinc rapitur Paulus, hinc Petrus. Considerate et horrete quale spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet ex theca illa repente cum Petro resurgentem in occursum Domini sursum ferri. » Et Elpis uxor Boetii, hymno *De Apostolis*:

O felix Roma, quae tantorum principum
Es purpurata pretioso sanguine!
Non tantae tua, sed ipsorum meritis,
Excelsis omnem mundi polychritidinae.

Et S. Leo, serm. 2 *De Natali Apostol.*: « Non minuitur, ait, persecutionibus Ecclesia, sed augetur, et semper Dominicus ager segete ditiore vestitur, dum grana quae singula cadunt, multiplicata nascuntur. Unde duo ista praecleara divini germina seminis in quantam sobolem germinarent, beatorum millia Martyrum protestantur, qui Apostolorum semuli triumphorum urbem nostram purpurarunt, et longe lateque rutilantibus populis ambierunt, et quasi ex multarum honore gemmarum conserto uno diademate coronarunt. »

Porro effigiem S. Petri ex antiquis imaginibus ita pingit Nicephorus, lib. II, cap. xxvii: « Petrus quidem haud crassa corporis statura fuit, sed quae aliquanto esset erectior, facie sub pallida et alba admodum; capilli et capitis et barbae crispi et densi, sed non admodum prominentes fuere; oculi quasi sanguine (quia assidue plorasse fertur) respersi, nigri; supercilia prope evulsa; nasus autem longior illius quidem, non tamen in acumen desinens, sed pressus sinuatusque magis. » Uxorem S. Petri martyrio laureatam tradit Clemens Alexandrinus, lib. VII *Stromatum*: « Aiunt, inquit, B. Petrum cum vidisset uxorem duci ad mortem, letatum quidem esse propter vocatio-

nem, et quod domum revereretur, valde tamen exhortando et compellando eam proprio nomine dixisse: Deus tu, memento Domini. Tale erat beatorum matrimonium. » Traditur ex ea genuisse S. Petronillam, quae ob speciem appetita in matrimonium a Flacco, mortem precibus a Deo impetravit, ne virginitatis decus perderet: cuius reliquias Romae in basilica S. Petri veneramus.

S. Petrus cum S. Paulo gloriosum Romae obiit martyrium, eo quod Simonem Magum (qui Neroni ob magicas artes erat in deliciis) prostravisset, crucifixus capite deorsum, pedibus sursum, uti petra (ne Christo Domino aequaretur), in Vaticano, anno Domini 69, Neronis 13 et penultimo, die 29 junii, cum Romae sedisset annos 24, menses 3, dies 11. Unde Tertullianus, lib. *De Praescript.*, cap. xxxvi: « Romae, inquit, Petrus passioni Domini aequatur, quia crucifixus est uti Christus. » Et in *Scorpiaeo*, cap. xiv: « Orientem fidem Romae primus Nero crucentavit: tunc Petrus ab altero cingitur, cum cruce astringitur. » Et S. Chrysostomus, hom. in *Princ. Apost.*: « Gaudens, inquit, Petrus, qui ligno crucis fruitus es, et ad magistrum similitudinem recta quidem figura, sicut Dominus noster crucifigi noluit, sed magis inverso capite velut a terra ad caelum iter parans. O clavos illos beatos, qui membra illa sanctissima pertransierunt! Sepultus est pariter in Vaticano juxta viam Triumphalem: locum sepulture Constantinus Magnus Imperator magnifica basilica exornavit, quom haec saeculo Pontifices de nova fundamentis, sed longe majorem per centum annos exedificarunt, adeo augustam et magnificentem, ut urbis et orbis miraculum esse videatur.

Solent Christiani ab omni aevo ex toto orbe eam religionis ergo visitare, ac ad ipsa ejus limina pronos se prosternere, sanctumque Petrum venerari et ejus opem suppliciter implorare. Audi S. Augustinum, serm. 28 *De Sanctis*: « Nunc ad memoriam Piscatoris fleantur genua Imperatoris: ibi radiant gemmae diadematis, ubi fulgent beneficia Piscatoris. » Et epist. 42 ad *Madur.*: « Videtis, ait, imperii nobilissimi eminentissimum culmen, ad sepulcrum piscatoris Petri submisso diademate supplicare. » Et S. Chrysostomus, hom. quod *Christus sit Deus*: « Relictis omnibus, ad sepulcrum piscatoris et pellionis (Pauli qui e pellibus faciebat tabernacula) currunt et reges, et praesides, et milites: et Constantinopoli reges nostri magnam gratiam praestant, si non prope Apostolos, sed si vel extra eorum vestibula corpora sua sepellantur, flantque piscatorum ostiarii reges. » Romae ergo ubi Petrus martyr occubuit, ibi et victor resurrexit, ac supplantato Nerone, imperatoribus et idololatria, urbem orbemque triumphator occupat: e Vaticano Romanam, fidemque et Ecclesiam Romanam, quasi omnium Ecclesiarum matrem, magistratam et dominam tenetur, dirigit et propugnat; ut haereticis et infidelibus eam convellere non poterint, nec unquam convulsurae sint; quia scilicet supra firmam petram aedificata est, ut porta inferi contra eam prevalere nequeant. Aspic nos ex alto, S. Petre, et tuos cives, imo clientes et filios protege, ac per vitam hujus turbines dirige in viam salutis aeternae, ut peracto peregrinationis hujus cursu, caeli ostia tendente ingredi, ac tecum Christo Jesu Domino nostro frui in aeternum mereamur. Amen.

CAPUT PRIMUM

SYNOPSIS CAPITIS

Prior hujus capituli pars, a vers. 1 usque ad 13, est dogmatica; posterior, a vers. 13 usque ad finem, est ethica. Initio enim praemissa salutatione Deum benedicit, quod fideles per Christum regenerarit et destinavit ad hereditatem aeternam: in cuius spe docet Christiano exultandum esse in quibusvis tribulationibus; atque haec omnia praedicta esse a Prophetis. Inde, vers. 13, incitat eos ad vitam puram et sanctam, qua Christum imitentur, ejusque hereditatem et gloriam assequantur.

1. Petrus Apostolus Jesu Christi, electis advenis dispersionis Ponti, Galatiae, Cappadociae, Asiae et Bithyniae, 2. secundum praescientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam et aspersionem sanguinis Jesu Christi: Gratia vobis, et pax multiplicetur. 3. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, 4. in hereditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem, conservatam in caelis in vobis, 5. qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam revelari in tempore novissimo. 6. In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus: 7. ut probatio vestrae fidei multo pretiosior auro (quod per ignem probatur) invenitur in laudem, et gloriam, et honorem in revelatione Jesu Christi. 8. Quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes ereditis: credentes autem exultabitis letitia inenarrabili, et glorificata: 9. reportantes finem fidei vestrae, salutem animarum. 10. De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt Prophetae, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt, 11. scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi, praenuntians eas quae in Christo sunt passiones, et posteriores glorias: 12. quibus revelatum est, quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quae nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu Sancto misso de caelo, in quem desiderant angeli prospicere. 13. Propter quod succincti lumbos mentis vestrae, sobrii perfecte sperate in eam, quae offertur vobis, gratiam, in revelationem Jesu Christi: 14. quasi filii obedientiae, non configurati prioribus ignorantiae vestrae desideriis: 15. sed secundum eum, qui vocavit vos, Sanctum: et ipsi in omni conversatione sancti sitis. 16. Quoniam scriptum est: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. 17. Et si Patrem invocatis eum, qui sine acceptione personarum iudicat secundum uniuscujusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini. 18. Scientes quod non corruptilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paterna traditionis: 19. sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, et incontaminati: 20. praecogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem novissimis temporibus propter vos; 21. qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum a mortuis, et dedit ei gloriam, ut fides vestra et spes esset in Deo. 22. Animas vestras castificantes in obedientia caritatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentius: 23. renati non ex carne corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, et permanentis in aeternum. 24. Quia omnis caro ut fenum, et omnis gloria ejus tanquam flos feni: exaruit fenum, et flos ejus decidit. 25. Verbum autem Domini manet in aeternum: hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vos.

1. PETRUS APOSTOLUS JESU CHRISTI. — Syrus, *Epistola Petri Apostoli Simonis Cepha*, quia scilicet Syrus verit ex Graeco, in quo Cephas vocatur Petrus; unde Petri nomen ad Syros aliasque gentes et linguas transit, quia usitatissimum erat in Ecclesiis Graecis et Latinis. Nota: Petrus primo vocatus est *Simon Bar Jona*, id est filius Jonae; pater enim Petri vocabatur Joannes, hebraice Joanan, et per ecrasin *Jonan* et *Jona*. Unde Christus ait ei *Joann. xxi, 28*: «Simon Joannis (scilicet filii), diligis me plus his?» Deinde a Christo syriace vocatus est *Kepha* (hebraice *Keph*), id est, ut Graeci et Latini pronuntiant, *Cephas*, hoc est petra, vel Petrus: ἵερα; enim idem est quod petra: nam si esset diversum et derivatum tantum a petra, Petrus dicens erat, non Petrus, uti retractans advertit S. Augustinus, lib. *Retract.*, xxix, et serm. 16 et 29 *De Sanctis*. Porro nomen Cephas, id est Petrus, Simoni indidit Christus, quia destinabat eum facere suum in Ecclesia Vicarium, ideoque ei suum nomen (Christus enim vocatur petra et lapis angularis Ecclesiae, juxta illud *I Corinth. x, 4*: «Petra autem erat Christus») indidit, et juxta nomen fidei animique sui firmitatem et constantiam communicavit. Unde ejus typus fuit Joseph, qui *Genes. xlix, 24*, vocatur *pastor et lapis Israel*, quia, ut explicat *Ecclesi. xlix, 17*, «princeps fuit fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, et stabilimentum populi.»

Petrus ergo idem est quod petra et fundamentum Ecclesiae. «Petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, et tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemque contineat. Petra ergo pro devotione Petrus dicitur, et petra pro virtute Dominus nuncupatur. Recte consortium meretur et operis,» inquit S. Augustinus, serm. *De Cathedra Petri*, et S. Ambrosius, serm. 47; sic et S. Hilarius, can. 16 in *Math.*: «O, inquit, in nuncupatione novi nominis felix Ecclesiae fundamentum, dignaque edificatione illius petra, qua inferni leges, et tartari portas, et omnia mortis claustra dissolveret.» Et S. Chrysostomus in *Psal. i*: «Petrus, inquit, appellatus, qui saxea fide praeditus.» S. Leo, *epist. 89*, cap. 1: «Tu, inquit, es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, ut aeterni aedificatio templi, mirabili munere gratiae Dei, in Petri soliditate consisteret.» S. Gregorius, lib. *VI Registri*, *epist. 37*: «Quis nesciat, inquit, S. Ecclesiam in Apostolorum Principis soliditate firmatam? quia firmitatem mentis traxit in nomine, ut Petrus a petra vocaretur.» S. Germanus Constantinopol., in *Theoria vet. Eccles.*: «Vertex, inquit, ornatus et corona duodecim lapillorum Apostoli sum: petra vero sanctissimus Apostolus, primus Hierarcharum Christi.» Idem docent Tertullianus, Origenes, S. Athanasius, S. Basilius, S. Epiphanius, S. Nazianzenus, S. Paulinus, et alii, quos citat Bellarminus, lib. *I De Roman. Pont.*, cap. x et xi.

Hinc apte Syrus *Kepha* alludit et consentit eum Graeco κεφαί, id est caput, quia Petrus est caput Ecclesiae. Sic Hebraeorum Pascha consentit eum Graeco πάσχα, quia in Paschato passus est Christus. Et Hebraeorum Jesus cum Graeco ἱερα, id est *medela*, sanitas: quia Jesus est medicus et sanator omnium infirmitatum. Unde Kephram κεφαί interpretantur S. Anacletus, *epist. 3*, et Optatus Milevitanus, lib. *II Contra Parmen.*, etsi forte ejus non sit genuinum ἱερα, ut patet. Forte Christus indens Simoni nomen Cephas respexit ad scopulosum collem praetium vicinum Hierosolymae, ex quo tota urbs cerni poterat, qui vocabatur *Kepha*, et postea variata dialecto *Kipho*, de quo Josippus Gorionides, lib. *II Belli Judaici*, cap. xxv. Quod enim hie collis est Hierosolymae, hoc Petrus est Ecclesiae.

APOSTOLUS. — κατ' ἰσχυρῶς, quia Apostolorum princeps; sed hoc ex modestia et humilitate subicit Petrus: unde Pontifex Romanus S. Petro succedens vocatur *Apostolicus*, ejusque cathedra sedes Apostolica. Porro Apostolus idem est quod legatus Christi. Audi Clementem, lib. *II Recogn.*: «Nos, inquit, Apostoli illius qui nos misit, verba exponere missi sumus: proprium vero aliquid dicere non habemus in mandatis, sed verborum illius, ut dixi, aperire veritatem.»

ELECTIS, — supple, scribit hanc epistolam, precaturque omne bonum dicens: «Gratia vobis et pax multiplicetur.» Electos accipe ad fidem e gratiam, non ad gloriam; non enim voluit S. Petrus dicere omnes fideles efficaciter electos esse ad gloriam; multo minus voluit eos omnes de hac sui electione certos et securos facere, cum multi defecerint non tantum a gratia, sed et a fide, factique sint haeretici aesele Simonis Magi, Menandri, Cerinthi, etc. Id ita esse patet ex eo quod subdit S. Petrus: «In sanctificationem Spiritus,» *q. d.* Scribo electis non immediate ad gloriam, sed ad sanctitatem et gratiam; et *epist. II*, cap. *II*, vers. *12*: «Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti a Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione Spiritus, et in fide veritatis.» Anästrophon S. Petro est illud Pauli, *Ephes. i, 4*: «Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in caritate.» Vide ibi dicta.

Magna est haec electio, quia ad magnum bonum, puta ad fidem et gratiam, quae est semen gloriae et felicitatis aeternae. Unde cap. *II*, vers. *9*: «Vos, inquit, genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum,» etc.

ADVENIS. — *Primo*, Lyranus: «advenis», inquit, hoc est proselytis, qui scilicet ex gentilibus conversi erant ad judaismum, et inde ad Christianismum. Verum graeco non est ἀπενδύρας, sed ἀπενδύρας, *Secundo*, Maldonatus, in cap. *vii S. Joan.*

vers. 23, per *advenas* accipit Gentiles; hi enim qui toto orbe erant sparsi, vocabantur dispersio, et dispersi, iuxta illud S. Joannis ibidem: « Numquid in dispersionem Gentium iturus est, et docturus Gentem? » cum Judaei in Judaea vident collecti et uniti. *Tertio*, S. Hieronymus, lib. *De Scriptor. Ecclesiast.*, in *Petro*; S. Athanasius in *Synopsi*; Didymus, Oecumenius, Catharinus, Cyprianus et alii hic per *advenas* accipiunt Judaeos ad Christum advenientes et conversos. *Quarto* et genuine, a *advena* dispersionis Ponti, Galatae, etc., vocatur Judaei Christiani, qui tum alii, tum recanter ob persecutionem a nece Stephani a Judaeis excitati, *Actor. viii, 1*, et Judaea dispersi fuerant in Pontum, Galatiam, etc., illaque prout erant hospites et advena, non inchoate et inquilini, est hic sedem et domum fixissent. Unde S. Jacobus isdem scribens ait, cap. 1, vers. 1: « Duodecim tribubus quae sunt in dispersione, salutem. » Hi enim vocantur graece *παροδῆτοι*, id est *incola*, qui advena sunt, et domicilium habent in aliena terra: *παροδῆτοι* enim idem est quod *peregre eo*, advenio, hospes sum.

Mystice, tacite monet et inuult S. Petrus fideles in hoc mundo, ubi vis gentium sint, aestimare debere se esse hospites et peregrinos, ut nulli loco vel rei cor affligant; sed quasi advena pertransiant ad patriam caelestem, diciturque cum David: « Advena ego sum apud te et peregrinus, sicut omnes patres mei, » *Psal. xxxviii, 13*; cogitentque illud Pauli: « Fratres, jam non estis hospites et advena, sed estis cives Sanctorum et domestici Dei, » *Ephes. ii, 19*. Christiani ergo sunt cives caeli, hospites et advena terrae. Vere S. Augustinus, *Quaest. XCI in Levit.*: « Omnis homo, inquit, advena est nascendo, quoniam compellitur migrare moriendo. » Vide eundem serm. 32 *De Verbis Domini*.

Ex diets liquet hos advenas gente et genere fuisse Judaeos, fide et religione Christianos: et Judaea enim erant exules et profugi; sed sub his omnes fideles Ponti, etiam cives et inquilinos et gentilitios ad Christum conversos intelligit, tum quia primi qui Christi fidem in Pontum, etc., invexerunt, fuerunt advena Judaei: hi enim Judaeos et Gentiles in Ponto degentes converterunt. Jure ergo advenarum, quasi parentum suorum in Christo, nomine censentur, praesertim quia S. Petrus peculiaris cura Judeorum incumbens, sicut paulo Gentium, *Galat. ii, 7*; tum quia pauci Ponti cives hoc tempore ad Christum conversi erant. Scripta enim est haec Epistola paulo post apertum per Cornelium fidei ostium Gentibus, anno Christi 43. Major ergo pars Christianorum in Ponto erat advenarum: quare omnes S. Petrus vocat *advenas* per synecdochen.

ADVENAS DISPERSIONIS PONTI. — Hoc est, advenis Ponti ex dispersione: proscriptio enim peperit dispersionem, dispersio fecit exules et advenas Ponti; vel, q. d. Advenis dispersis per Pontum;

saepe enim Hebraei abstracta usurpant pro concretis.

PONTI. — « Pontus » regio est Asiae Minoris vicina Ponto Euxino: unde ab eo nomen accepit. Ponti rex fuit Mithridates. Ex Ponto oriundus fuit Marcion heresiarcha; unde a Tertulliano, lib. I *Contra eum*, cap. 1, « vocatur mus Ponticus qui Evangelia corrosit. » Ponticus quoque fuit Aquila, priscus Scripturarum Interpreter. Pontus hic primo loco. Unde Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Cassiodorus citantes hanc Epistolam, vocant Epistolam ad Ponticos, sicut primam S. Joannis vocant Epistolam ad Parthos. Porro S. Leo, serm. 1 *De S. Petro et Paulo*, asserit S. Petrum Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, Bithyniam, legibus Evangelicis praedicationis implevisse. Praedicavit ergo in Ponto Petrus, Ponticoeque ad fidem convertit. Ubi nota efficaciam Evangelii et praedicationis S. Petri, utpote qui homines feros et barbaros ad legem et sanctionem Christianam traduxerit.

Quam enim Pontici fuerint barbari, docet Tertullianus, lib. I *Contra Marcionem*, cap. 1: « Pontus, inquit, qui Euxinus natura negatur, nomine alluditur. Caeterum hospitalem Pontum nec de situ aestimes: ita ab humanioribus frelis nostris, quasi quodam barbariae suo pudore accessit; gentes ferocissimas inhabitant, si tamen habitatur in plaustro. Sedes incerta, vita eruda, libido promiscua et plurimum nuda, etiam cum abscedunt, suspensis de jugo pharetris indicibus, ne temere quis intercedat: ita nec armis suis erubescunt. Parentum cadavera cum peccidibus caesa, convivio convorant. Qui non ita decesserint, ut escatilis fuerint, maledicta mors est. Nec femina sexu mitigantur secundum pudorem, ubera excludunt, pensum securibus faciunt, militare quam nubere. Duritia de caelo quoque: dies nunquam patens; sol nunquam liber; unus aer, nebula; totus annus, hibernum; omne quod flaverit, Aquilo est. Liquores ignibus redeunt, omnes glacie negantur, montes pruina exaggerantur. Omnia torpent, omnia rigent; nihil illi nisi feritas calet, illa scilicet quae fabulas scenis dedit, de sacrificiis Taurorum, et amoribus Colchorum, et crucibus Caucasorum. Sed nihil tum barbarum ac triste apud Pontum, quam quod ille Marcion natus est, Scythia tetrior, Hamaxobio instabilior, Massageta inhumanior, Amazonia audacior, nubilo obscurior, hieme frigidiore, gelu fragilior, Istro fallacior, Caeceas abruptior. » Rursus in Ponto Pluto et Proserpina, inferorum dii, humanis hostiis placabantur: ibi quoque antrum erat extraed Cerberi, et Heronilis descensus ad inferos, ubi quae ipsa Cerberion vocabatur, ac regno Pontico sive Bosphorano inferni nomini inditum. Aecole vocabantur Tauri Cimmerii (unde Cimmericae tenebrae), sive Cimbri, seu Cerberici, Heniochi, Colchi, Cappadoces, Paphlagones. Nonne infernus erat Cimmericae regio diis inferorum sacra, ubi

strigis, ubi Acherontis palus, ubi Cerberus? Vide Suidam, Strabonem et alios Cosmographos (1).

2. SECTUM PRÆSCIENTIAM DEI PATRIS. — « Praescientia » significat providentiam et praedestinationem Dei, qua Ponticos elegit ad fidem et gratiam Christi et Christianismi, providendo eis praedicatorum aliaque opportuna media, quibus praesciebat eos auscultaturos et obedituros, ac oblatam Christi fidem et gratiam libere amplexturos. Unde praescientia haec partim inchoata est et conditionata, partim perfecta et absoluta. Inchoata est, quatenus posita per Dei praedestinationem et decretum conditione, puta tali vel tali vocatione, videt Deus absolute voluntatem hominis libere ei consentire, credere et obedire. Prior significatur a Theologis vocatur simplicis intelligentia; posterior, visionis: hinc et electorum electio juxta priorem est inchoata tantum et conditionata, juxta posteriorem vero perfecta est et absoluta. Prior significatur per *in sanctificationem*, uti legitur Graeca, de quo mox.

Porro maluit Petrus dicere « praescientiam, » quam praedestinationem, quia praescientia laetius patet et plura innuit: nimirum primo, praedestinationem hanc fideliū ad fidem et gratiam factam esse sapientissime, utpote ab aeterna Dei omniscii praescientia et providentia. Secundo, eam esse arcanam et inscrutabilem, utpote factam arcano divinae mentis consilio et praescientia. Tertio, eam esse suavem aequae, ac efficacem et infallibilem, quia liberum arbitrium non coegit, sed suaviter allexit ad fidem, providendo illa media quibus praesciebat et praevidebat liberum arbitrium libere consensurum, et usurum ad suam salutem; efficacem et infallibilem, quia providentia Dei cum omnia praescipiat et praevideat, quibus rationibus movenda sit voluntas hominis, dum eas illi suggerit, efficaciter et infallibiliter eam movet, fleclitque ad libere consentiendum. Hoc est quod de aeterna Dei Sapientia ait Sapiens, cap. viii, vers. 1: « Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. » Quarto, eam praeveneri nostra opera et merita, ac prout esse liberalem et gratuitam, dignamque omni laude et gratiarum actione. Hoc enim significat *pro et pro* in praescientia et providentia. Quinto, hanc Dei in suos electos quasi filios providentiam esse paternam, summam et divinam: illam enim significat *Dei Patris*. Sexto, praescientiam hanc Dei non tantum esse speculativam, sed et praeticam: includit enim

Dei voluntatem, amorem et decretum dandi gratiam, qua ad fidem, justitiam et salutem perducamur.

Porro S. Cyrillus, lib. *De Recta fide ad Reginas*, et Oecumenius hic, « praescientiam » referunt ad Petrum Petrique apostolum, quasi ille ipse colatus sit per Dei praescientiam, ad fidem et gratiam; et prout non dignitate, sed tempore duntaxat inferior sit Jeremia, qui cap. i, a Deo auditus: « Priusquam formarem te in utero, novite. » Melius alii passim « praescientiam » referunt ad *electis*, q. d. Scribo electis, qui ad fidem a Deo electi et directi sunt per suavem ejus praescientiam et providentiam. Antistrophon Petri est illud Pauli: « Non repulit Deus plebem quam praescipit, » *Rom. xi, 2*. « Quos praescipit et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, » *Rom. viii, 29*. « O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, et investigabiles viae ejus! Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? » *Rom. xi, 34*. Vide ibi dicta.

DEI PATRIS. — « Pater » hic accipi potest tum notionaliter, ut significet primam personam S. Trinitatis, quae genuit Filium; tum essentialiter, ut significet Deum, qui tribus personis est communis. Hic enim est pater respectu hominum, angelorum et creaturarum omnium.

IN SANCTIFICATIONEM SPIRITUS. — Oecumenius huc refert ad *Apostolos*. Unde omnia haec sic context et explicat: « Petrus ex recognitione Dei Patris missus Apostolus ad segregandos ipsi in Spiritu, et obediētes reddendos eos, qui aspersionem sanguinis Jesu expiatriam admiserunt, vobis electis peregrinis ex dispersione Ponti, Galatae, Cappadociae, Asiae et Bithyniae, gratia et pax multiplicetur. » Alii melius referunt ad *electis*, q. d. Electi estis a Deo ad sanctificationem Spiritus, tum activam, ut scilicet Spiritus Sanctus vos per gratiam infusam sanctificet; tum consequenter passivam, ut scilicet anima et spiritus vester a Deo, misso in vos Spiritu Sancto, sanctificetur; et ergo Spiritus significat primo, hanc sanctificationem esse proprium opus Spiritus Sancti, ita tamen ut reliquae duae personae S. Trinitatis non excludantur, sed potius in eo per divinam *sympliciter*, id est *circumcessionem*, ut ait Damascenus, includantur. Unde mysterium S. Trinitatis tresque ejus personas nominat hic S. Petrus: scilicet primam, dicens *Dei Patris*; secundam, dicens *Jesu Christi*; tertiam, dicens *Spiritus Sanctus*. Rursus apposite Patri tribuit electioem, praescientiam et praedestinationem, Spiritui Sancto sanctificationem, Filio aspersionem sanguinis: eo enim nos redemit et abluvit a peccatis nostris. Secundo, et Spiritus significat hanc sanctificationem non esse carnis, ut erat illa legis veteris, sed spiritus. Tertio, in sanctificatione nobis infundi spiritum, puta habitum gratiae, charitatis caeterarumque virtutum, quibus imbuta mens nostra

(1) Quam hic sedarum nominatur Asia, ea intelligenda est pars Asiae, quae κατ'εξοκινσιν dicitur, Romana provincia, sive Asia praecursorialis, Pargyiam, Mysiam, Cariam, Lydiam, oramque omnino maritimam Asiae Minoris complexa.

fiat spiritalis, imo spiritus; ut instar spirituum angelicorum, spiritalium et angelica puritate et sanctitate placeat et serviat Deo. Porro hunc spiritum laurimus et participamus a Deo et Spiritu Sancto, per illumque ei similes efficitur, juxta illud: « Qui adheret Domino, unus spiritus est, » I Cor. cap. vi, vers. 17.

Nota: Pro in sanctificatione graece est ἁγιασμός, id est in sanctificatione, vel etiam in sanctificationem: saepe enim ἵν ponitur pro αὐ; utrumque verum, et huic loco congruum. Inchoate enim elegit nos Deus in sanctificationem, quando nos ab aeterno destinavit, et in tempore vocavit ad sanctitatem; perfecte vero elegit nos in sanctitate, quando jam libere credentes baptizatos et sanctificatos amat, et elegit ad suam gratiam, amicitiam, filiationem et hereditatem. Idem dicit Paulus, Ephes. cap. I, 4, et I Thessalon. v, 23: « Ipse autem Deus pater sanctificet vos per omnia, ut integer spiritus vestis, et anima, et corpus, sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur. » Vide ibi dicta. Moraliter discant hic Christiani quanti facienda sit sanctitas, utpote ad quam ab aeterno a Deo electi sint, qui ad hoc missi Christum in mundum, ut scilicet « serviamus illi in sanctitate et iustitia coram ipso omnibus diebus nostris, » ut canit Zacharias, Lucæ I, 75. « Hæc est enim voluntas Dei sanctificatio vestra, » ait Paulus, I Thessal. iv, 3. Christiani ergo sibi a Deo et Christo dicitur illud Dei per Moysen: « Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, et separavi vos a ceteris populis, ut essetis mei, » Levit. xx, 26; et xxii, 32: « Ego Dominus qui sanctifico vos. » Orent ergo assidue cum Davide: « Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis. Ne projecias me a facie tua, et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Redde mihi letitiam salutaris tui, et Spiritu principali confirma me. »

IN OBEDIENTIAM ET ASPERSIONEM SANGUINIS JESU CHRISTI. — Præpositio in potest primo, significare causam meritoriam, ut sil idem, quod per, q. d. Electi sumus ad sanctitatem per obedientiam Christi usque ad mortem, et per sanguinem ejus in cruce effusum, quo in baptismo aspersi et lustrati sumus. Ita Lyrantus et Cajetanus. Hebræum enim ἵν, id est in, sumitur pro per, propter, ex, adeoque omne genus causæ significat, ut ostendi Can. 25 in S. Paulum.

Secundo, ἵν in significat causam finalem, q. d. Fideles electi sunt a Deo ad sanctitatem, hoc fructu et fine, ut ejus jussis obediant, et indes fructum majorem (Hebræice enim ἵν, id est in, cum accusativo significat augmentum) effusionis sanguinis Christi, puta perseverantiam et vitam æternam, consequantur in cælo: hoc enim per aspersionem sanguinis Christi nobis reseratur, ut ait Paulus, Hebr. ix, 11. Per metonymiam ergo et metaphoricam ponitur sanguis Christi pro reseratione cæli et cælesti gloria, sicut causa ponitur pro-

effecta, meritum pro mercede: ut S. Petrus tres effectus predestinationis divine assignet, scilicet electionem, obedientiam et vitam æternam per merita sanguinis Christi, sicut S. Paulus eosdem assignat, dum eos nominat vocationem, justificationem et glorificationem, Rom. vii, 30.

Tertio, in significare potest causam materiam, q. d. Electi sunt a Deo qui Christo obedientes se præstiterunt, et sanguinem Christi pro se effusum per fidem amplexi, eo se asperserunt et purificaverunt. Ita S. Cyrillus, De Fide ad Roginas, et Eucumenius.

Secundus sensus profundus est, sed obscurus et novus: nusquam enim ita accipitur aspersio sanguinis. Primus ergo planus est et usitatus; si quis tamen secundum cum multis sequi malit, dicat aspersionem sanguinis Christi metonymice poni pro fructu aspersionis sanguinis Christi, hoc sensu, q. d. Vocati estis ad sanctitatem, hoc fine ut Christo obediendo, ejusque sancta præcepta et monita sequendo, ejusque redemptionem, sanguinem et mortem indes commemorando, magis magisque ejus fructum percipiatis; ut scilicet indes in omni virtute et sanctitate crescat et proficiatis, usque ad finem vite, itaque cælestis gloriæ thesauros consequamini.

Nota: Sanguinem Christi hic fidelibus proponit S. Petrus, quasi balneum quoddam pretiosissimum ad sanctificationem, hoc est, ad sanandum omnes animi morbos, omnesque virtutes (que non aliud sunt quam sanitates animæ) conciliandas et augendas efficacissimum, quod proculdubio crebro omnique die et hora usurpare debeamus. Alludit ad aspersionem sanguinis victimarum veteris Testamenti, in qua omnis illius ævi purificatio et sanctimonia consistebat, ut ostendi Levit. i; maxime vero alludit ad aspersionem leprosi mundandi: hic enim die octavo aspergebatur sanguine victimæ, eoque mundabatur ab immunditia legali, quæ arebat eum quasi irregulari a templo hominumque convicti, quæ hucusque ob lepram, relictus fuerat, Levit. xiv. Leprosus enim typice signabat peccatorem, qui a lepra peccati mundatur per aspersionem, id est, applicationem sanguinis Christi, quæ fit per baptismum aliisque Sacramenta, item per fidem, contritionem et bona opera. Hoc est quod prædixit Isaias, cap. lii, 15: « Iste asperget gentes multas, » q. d. Christus suo sanguine per aquam baptismi multos abluet a peccatis, justificabit et sanctificabit. Hoc est quod orat David, Justificabit et sanctificabit. Hoc est quod orat David, Psal. l: « Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor, » q. d. Sicut olim leprosus typice mundabatur per aspersionem hyssopi sanguine victimæ tincti, ita aspersione sanguinis Christi, qui vere est hyssopus sanguineus Agni immaculati mundans peccata, elue et emunda meum reatum homicidii et adulterii. Orat enim per sanguinem et merita Christi venturi, per hyssopum, sanguinem et agnum præfigurati, sibi remitti peccata.

Ita S. Ambrosius, De Apolog. David, cap. xii. Sic Apostolus, Hebr. x, 22: « Aspersi, ait, corda a conscientia mala, » id est, in cordibus sanguine Christi per baptismum lustrati et purgati a peccatis. Unde explicans subdit: « Et abluti corpus aqua munda » baptisimi. Aspersio ergo sanguinis idem est quod lustratio et purificatio et peccatis, quæ fit per sanguinem Christi. Vide dicta Hebr. ix, 13.

Porro hæc aspersio, id est, applicatio sanguinis Christi, adhibetur animæ, primo, per baptismum aliisque Sacramenta, præsertim Euchariæ: in ea enim realiter comedimus corpus et bibimus sanguinem Christi. Secundo, per fidem et orationem, obsecrando scilicet ut Deus per merita sanguinis Christi nobis peccata remittat, gratiam donet, virtutes largiatur et augeat. Sic Ecclesia omnes orationes et collectas concludere solet dicendo: « Per Dominum nostrum Jesum Christum, » etc. Tertio, per rememorationem et meditationem passionis Christi; hæc enim gratos nos exhibemus Christo, ejusque pretiosam redemptionem celebramus, ac per eam beneficia speramus, poscimus et impetramus. Atque hæc de causa Christi sacrificium Misse et Euchariæ instituit, ut in eo jugiter tantam passionis ejus dignationem recolere, et cum omni gratiarum actione celebraremus, juxta illud: « Hoc facite in meam commemorationem. » Et: « Quotiescumque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat, » I Cor. xi, 26. Quarto, uniendo operationes et passiones nostras actionibus et passionibus Christi: hoc enim Christo perhonorificum, Patri gratissimum, nobis utilissimum est: dum enim nostra exilia opera unita operibus divinis Christi, iisque quasi vestita et inaurata, ejusque sanguine purpurata Deo Patri offerimus, conciliamus ejus oculos (ut respiciat in faciem Christi sui) et gratiam, ac impetremus quod obsecramus. Unde viri pii et sapientes idipsius studiose factitant. Hoc est quod ait Paulus Hebr. xii, 24: « Accessistis, etc., ad Testamenti novi mediatorum, et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel, » quia sanguis Abel clamavit vindictam, Christi misericordiam.

GRATIA VOBIS ET PAX MULTIPLICETUR. — Gratiam intellige tum increatam in Deo, tum creatam in nobis. Increata est, benevolentia, amor, favor, quæ Deus suos prosequitur; creata, est gratia donata quæ Deus ex amore gratis in animam infundit. Gratiæ effectus et comes est pax triplex, scilicet pax cum Deo, nobiseum et cum proximis. Itaque S. Petrus tam pacem quam gratiam in fidelibus augeri et perici præcatur, exemplo Christi, qui discipulos post resurrectionem salutans, ait: « Pax vobis, » præsertim quia ipse eam non tantum promisit, sed et dedit, dicens: « Pacem relinquimus vobis, pacem meam do vobis, » Joan. cap. xx; unde S. Cyrillus, lib. XII in Joan., cap. lxx

et liv, et lib. X, cap. vii: Lex, ait, quædam Ecclesie tradita est: in sanctis enim congregationibus hæc sæpius ad invicem dicimus. Pacem enim et ad nos, et ad Deum habere, fons et origo omnium honorum est. Quare Paulus quoque omne bonum fidelibus optans dicit: « Gratia vobis et pax. » Porro Cyrillus pacem, quem Christus optabat et relinquibat Apostolis, censet esse Spiritum Sanctum, quia scilicet ipse est pax causalis; causat enim pacem. Sic Christus dicitur esse pax nostra, Ephes. ii, 14, id est, pacificator noster, qui pacem inter nos et Deum conciliavit.

3. BENEDICTUS DEUS. — Oritur a benedictione gratiarum actione et laude Dei, quia celebrat ingens beneficium redemptionis Christi, nostraque per cum vocationis ad gratiam et gloriam æternam. Idem facit Paulus, Ioto cap. i ad Ephesios, quo mire hoc Dei beneficium extollit, scrutatur et admiratur. Quin et Gentiles nonnulli suas epistolæ et libros a Deo inchoant. Ita Aratus sua Phenomena orditur: « A Jove principium, » etc., uti recensui Actor. xvii, 28. Porro hæc Dei laus et benedictio est vox angelica, et inchoatio vite beate. Beati enim in cælis absorpti in mare divinitatis non nisi Deum laudant et glorificant, Apoc. iv, 8 et 10. Vide ibi dicta.

Moraliter nota, corda et ora Sanctorum esse quasi altare thymiama, quod jugiter thymiama divine laudis exhalat, et quasi apiarum, imo favos, qui penetrant doxologie mella stillant, ut cum S. Job, tam in prosperis quam in adversis dicant: « Sit nomen Domini benedictum; » et curg Psal. xxxiii: « Benedicam Dominum in omni tempore; » et cum tribus pueris in camino ignis: « Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate et superexaltate eum in secula, » Daniel. iii; et cum Zacharia: « Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem plebis sue, » Luc. cap. i; et cum B. Virgine: « Magnificat anima mea Dominum. » Ita Paulus omnes pene suas Epistolæ orditur a gratiarum actione, vel benedictione Dei.

PATER DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI. — tum quoad divinitatem, per generationem ei communicatam ab aeterno; tum potius quoad humanitatem, quam per operationem Spiritus Sancti in tempore ipsi efformavit in utero B. Virginit, qua ratione tota S. Trinitas dicitur Pater Christi et Christianorum: nomen enim Jesus est nomen humanitatis Christi, non divinitatis. Passim quippe Apostoli celebrant mysterium incarnationis Christi, tum quia per illud peccata est redemptio nostra: quia non nisi per ejus fidem et merita justificamur et salvamur.

QUI SECUNDUM MISERICORDIAM SUAM MAGNAM. — Causam eum Deum benedicit, dat magnam ejus misericordiam nobis per Christum exhibitam. Alludit ad illud Psal. l, 1: « Misereere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, et secundum multitudinem miserationum tuarum delæ-

iniquitatem meam.» Et *Psalm. cxliv*, 9 : « Misericordias ejus super omnia opera ejus. » Et *Psalm. cvii*, 3 : « Magna est super oculos misericordia tua. » S. Petrus, « vocavit Paulus, *II Cor.*, 1, 3 : « Benedictus Deus, etc., pater misericordiarum, et Deus totius consolationis. » Et *Ephes.* II, 4 : « Deus autem, qui dives est in misericordia, per nimiam suam charitatem qua dilexit nos. »

Porro misericordia Dei magna, id est maxima et immensa est, primo, ex causa efficiente, quia promanat a Deo, ejusque amore in nos immensus: tanta ergo est, quanta est deitas, cum qua unum est idemque. *Secundo*, ex objecto, quia scilicet donavit nobis Filium suum unigenitum, ut in eo viscerata sua in nos effudisse videatur, juxta illud Zachariae : « Per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus nos visitavit Oriens ex alto. » *Lucæ* I. Magna ergo est, quia Deus immensus se exinanivit usque ad mortem, mortem autem crucis, ut hominis sibi inimicissimi miseretur, eumque ab aeterna miseria liberaret. *Tertio*, ex subjecto, quia nos homines, quasi vermes vilissimos plenos peccatis, omnique miseria ad se evocavit, et eiecit ad suam gratiam et gloriam, juxta illud : *Abyssum humane miserie abyssum* divine misericordiae invocavit, *Psalm.* *cxl*, 8. *Quarto*, ex copia donorum, quia innumera beneficia, gratias et dona nobis contulit, et conferre non cessat. Unde S. Augustinus, conc. 2 in *Psalm.* *lviii* : « Totum, ait, quidquid sum, Domine, de misericordia tua est : ut enim essem, quid feci ? ut essem qui te invocarem, quid egi ? Quia ergo nemo te in misericordia largior, a quo accepi ut essem, ab illo accepi ut bonus essem, Deus meus, misericordia mea. » *Quinto*, magna est loco et tempore, quia ad omnes homines omnium locorum, temporum et saeculorum se extendit, juxta illud *Psalm.* *xxxii*, 5 : « Misericordia Domini plena est terra. » Rursum in Sanctis durat in aeternum. *Sexto*, ex fine, quia ducit nos ad magnum suum regnum, suaeque hereditatis et glorie immense nos participes facit et consortes, juxta illud *Psalm.* : « Glamavi ad te, Domine ; dixi : Tu es spes mea, portio mea in terra viventium. » *Psalm.* *cxli*, 6. Magna ergo est, primo, quia a magno manat Deo ; *secundo*, quia per magnum datur Christum ; *tertio*, quia magnam levat miseriam ; *quarto*, quia magna dat dona ; *quinto*, quia magnas ambit gentes, loca et tempora ; *sexto*, quia magno nos beat Coelo et Deo.

REGENERAVIT NOS IN SPEM VIVAM. — Regeneratio est duplex : *Prima* est justificatio et sanctificatio, qua a morte peccati suscitatur et revocatur ad vitam gratiae perditam in lapsu Adami ; haec dicitur regeneratio, id est, herata et secunda generatio : quia prima generatio fuit in Adamo, qua Deus Adamum, et in eo posteros omnes creavit in gratia, per eamque filios suos effecit, ideoque in spiritu genuit. *Secunda* generatio, hoc est regeneratio, est qua lapsi et mortui per Christum revocamur ad primam vitam et gratiam quam habuimus in

Adamo, ante lapsu. Regeneratio secunda est resurrectio : per illam enim a morte suscitatur, et in novam vitam quasi regeneratur, puta caelestem, beatam et aeternam ; haec dicitur regeneratio respectu primae generationis, qua a parentibus nostris geniti sumus in vitam hanc naturalem et mortalem. Utroque modo hic accipi potest.

Juxta primam enim sensus erit, q. d. Deus per Christum, Christique baptismum et gratiam nos regeneravit, id est justificavit, et ad vitam gratiae revocavit, « in spem vivam, » id est, hoc fine et fructu, ut scilicet per gratiam speremus consequi gloriam et vitam aeternam.

Juxta secundam sensus erit, q. d. Christus nos suo sanguine aspergens, purificans, sanctificans et vivificans regeneravit, id est, resuscitavit nos ad gloriam et vitam beatam, « in, » id est, per spem vivam. « Spe enim salvi facti sumus ; » haec enim spes ex parte Dei promittentis ista est viva, certa et efficax, ac si rem speratam, puta vitam beatam, nobis reipsa daret, et in manus consignaret. Quo sensu ait Paulus : « Habemus per fidem accessum in gratiam istam, in qua stamus et gloriamur in spe gloriae filiorum Dei, » *Rom.* cap. v, vers. 2 ; et : « Concessitque et concessere fecit in caelestibus, » *Ephes.* II, 6, q. d. Christus resurgendo et ascendendo in caelum nos secum eiecit, sibi que assidue fecit in caelo : adeo enim certi sumus, si Christo inhaeremus, nos illi assessuros in caelo, ac si jam ei assideremus, « quia enim praecessit gloria capitis, eo spes vocatur et corporis, » ait S. Leo. Unde S. Augustinus in *Meditata.* xv : « Haec tota, ait, mihi est spes, omnique fiducia est in ipso Jesu Christo, qui uniuscujusque nostrum portio est, caro et sanguis. Ubi ergo portio mea regnat, ibi me regnare credo : ubi caro mea glorificatur, ibi me gloriosum esse recognosco : ubi sanguis meus dominatur, ibi me dominari sentio. » Unde

Tertio, sic exponi potest, ut spes viva vocetur, ipsa regeneratio, q. d. Regeneravit, id est rursus generavit et vivificavit nos, dando nobis non rem, puta gloriam, sed ejus spem vivam : haec enim spes viva est quasi anima et vita Christiani, qua vivit vigetque in laboribus et tribulationibus pro Christo, quia scilicet sperat ab eo vitam aeternam : illam enim vitam per spem praecipit, ut videatur jam illam possidere, illaque vivere, ac proinde per spem jam videtur regeneratus et resuscitatus. Inde enim spem vocat « vivam, » quia scilicet fideles remunerat et vivificat ; de quo mox plura. Ubi adverto in phrasi Hebraea significare augmentum spei viva, q. d. Regenerat nos Deus, Indiesque magis in Christianismo vididos et vegetos facit per spem, quam Indies majorem magisque vivam in nobis suscitavit, per nova auxilia et robora gratiae, per continuum opem, directionem et protectionem, per varias consolationes, quas in mediis tribulationibus et desolationibus

maiores et copiosiores quotidie nobis suggerit et aspirat.

IN SPEM VIVAM. — Dicitur spes viva, primo, quia sperat vitam aeternam. Unde S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, legit in *spem vitam*. Alii, apud S. Augustinum, lib. I *De Peccat. merit.*, cap. xxvii, legunt in *spem vitam aeternam*. Metonymice ergo « spes viva » ponitur pro vita sperata, sive pro re viva obtinenda per spem. Significanter vero ait, « vivam, » ut indicet vitam presentem esse mortalem et mortuum, magisque esse mortem quam vitam. Nam, ut ait S. Gregorius, homil. 37 in *Evangel.* : « Temporalis vita aeternae vitae comparata, mors est potius dicenda, quam vita. Ipse enim quotidianus defectus corruptionis quid est aliud, quam quedam prolixitas mortis ? »

Secundo, quia spes haec non est fallax et dubia, qualis est mundanorum sperantium opes et honores, sed verax et certa, ut, nisi per nos steterit, certo gloriam speratam simul adepturi, ait Beda. *Tertio*, quia haec spes nunquam moritur, nec interit, sed semper vivit, donec ad rem speratam nos perducatur. *Quarto*, spes dicitur « viva, » quia fidelium vitam sustentat, ut in mediis tribulationibus vivant laeti, in viva spe glorie : spes ergo dat eis vitam et animos, facitque eos vivere et vigere in quibusvis adversitatibus. Unde Philo, lib. *Quod deterius potiori insidiat* : « Quid enim, ait, homini magis potest esse proprium, quam spes et expectatio possessionis bonorum accipiendorum a solo munificentissimo Deo ? Quod genus hominum, si vera fateri volumus, propriae hominum est ; tanquam hi qui non sperant in Deum, extra naturam rationalem censeantur. » Ita Paulus : « Quod autem nunc vivo in carne, inquit, in fide (et spe : hanc enim parit et includit fides) vivo Filii Dei, qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me, » *Galat.* II, 20. Homo enim desperans languet instar mortui, sperans vero vivit et valet, juxta illud Tibullii, lib. II :

— Crebula vitam

Spes fovet, et melius aras fore semper ait.
Spes alit agricolae, spes salicis credit aratis
Semina.

Spes etiam valida solatur compe de vinetum.

Vide S. Bernardum, serm. 7 in *Psalm.* *Qui habitat* : « In spe, ait, vivimus, fratres, nec deficimus in tribulatione, quod in expectatione simul ineffabilem gaudiorum. Neque enim vana nobis haec expectatio, aut dubia spes videtur innixa aeternae promissionibus veritatis. Deinde etiam ex perceptione praesentium munerum, firma est expectatio futurorum ; et presentis gratiae virtus nimis creditibiliter attestatur felicitatem promissae gloriae sine dubio securitatem. Nempe Dominus virtutum ipse est Rex gloriae, gratiam et gloriam dabit Dominus. Viriliter ergo sustineat in hoc saeculo pietas colluctationem, et persecutionem quamlibet aequanimitate patiat. »

Quinto, spes dicitur « viva, » id est, vegeta et virens. Sicut enim Ezechiel, cap. xxxvii, 4, Judaeorum in Babylone desperationem de liberatione et reditu in Jerusalem representat per ossa arida, ita eorumdem semper excitat et vivificat per visionem, qua vidit haec ossa reviviscere. Unde S. Gregorius, lib. *XXII Moral.*, cap. xxxiv vel xxvii : « Arentia, ait, corda sunt hominum, que in hujus saeculi spe peritura plantata, aeternitatis fiduciam non habent : virent autem, quae illi hereditati inhaerent. Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me, » *Psalm.* IV, 10, et : « In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum, » *Psalm.* *xxx*, 1.

Sexto, sicut aquae stantes et stagnantes dicuntur mortuae, fontana vero et fluentes dicuntur vivae, quia viva, id est, vitalis operatio, consistit in actione et motu : ita « spes viva » dicitur, quae hominem excitat ad vivas et heroicis actiones virtutum, quibus gloriam speratam adipiscatur. Hinc ait S. Paulus : « Sancti per fidem (utique et spem) vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt reprobationibus, obtulerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convalescerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum, acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos : alii autem distanti sunt non suspicientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem, etc. Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occasione gladii mortui sunt, circueverunt in melosis, » etc.

Denique Clemens Alexandrinus, lib. I *Pedagog.* cap. vi, spem censet vocari « vivam, » eo quod spes fidei det vitam, ejusque quasi sit anima. « Ecclesia, inquit, constat corpore, scilicet fide, anima vero spe, uti Christus constat carne et sanguine (sanguinem enim veteres putarunt esse substantiam animae). Revera enim sanguis fidei est spes, in qua continetur, sicut fides ab anima. Cum autem spes exspiraverit, perinde ac si sanguis effluerit, vitalis fidei facultas dissolvitur. »

Haec spe viva excellit S. Martinus, cum Juliano Apostatae metu exprobranti respondit : « Ego signo crucis, non clypeo protectus aut galea, hostium cuneos penetrabo securus ; et tunc a latronibus captus dixi se nihil prorsus timere : « Scio enim, inquit, Deum in majoribus periculis magis adesse suis in se confidentibus. » Et cum in morte diabolo dixit : « Quae hic astas, cruenta bestia ? nihil in me funeste reperies ; » et suis : « Sinite me ocelum potius quam terram aspiciere, ut suo jam itinere iturus ad Dominum spiritus dirigatur. » Plura recensit *Jeremie* cap. I, 18, et xvii, 8.

PER RESURRECTIONEM JESU CHRISTI EX MORTUIS. — Refert haec primo ad « in spem vivam, q. d. Spes nostra est viva, sive sperans vitam aeternam, quia in hanc praecessit Christus caput nostrum per resurrectionem, ut nos secum quasi membra in eandem induceret. Spes enim viva dicit : Spero me resurrecto-

rum, quia Christus redemptor meus resurrexit, non tantum pro se, sed et pro me, ut scilicet me a morte ad vitam et gloriam suscitet. *Secundo*, refer ad *regeneravit*, q. d. Deus nos regeneravit, id est, suscitavit tam a peccato ad gratiam, quam a morte ad vitam aeternam per resurrectionem Christi: hec enim facta causa non tantum exemplaris, sed et efficiens nostrae resurrectionis, idque *primo*, quia Christus sua passione et morte, cujus finis et terminus fuit resurrectio, meruit nobis utramque suscitationem.

Secundo, quia Christus resurgens mortem plane devicit, eamque non tantum in se, sed et in nobis quasi ejus domitor et triumphator profligavit. Unde ait Paulus *Roman. IV, 23*: « Qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram. » Vide ibi dicta et cap. VI, vers. 4: « Ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus: si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus. »

Tertio, quia Christus, qui resurrexit in die iudicii, partim per se, partim per angelos, nos resuscitabit, juxta illud *Philip. III, 20*: « Nostra autem conversatio in caelis est; unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae. »

Præclare S. Hieronymus ad *Heliodorum*, in Epistaphio Nepotiani: « Qui, inquit, per Osee quondam tibi rigidus minabatur: Ego mors tua, o mors, ero morsus tuus, inferna; illius morte, tu mortua es, illius morte, nos vivimus: devorasti, et devorata es; dumque assumpti corporis sollicitaris illecebra, et avidis faucibus prædam putas, interiora tua adnoco dente confossa sunt. Gratias tibi, Christe Salvator, tua agimus creatura, quod tam potentem adversarium nostrum, dum occideris, occidisti. »

Spes ergo nostra, æque ac amor et jubilus cordis nostri, est Christus. Audi S. Bernardum, *serm. 9*, in *Psalm. Qui habitat*: « Quoniam tu es, Domine, spes mea. Quidquid igitur agendum sit, quidquid declinandum, quidquid tolerandum, quidquid optandum, tu es, Domine, spes mea. Hæc una mihi omnium promissionum causa, hæc tota ratio mee expectationis. Præterdat alter meritum, sustinere se jactet pondus diei et æstus, jejunare his in sabbato dicat, se non esse sicut cæteros hominum cœditur: mihi adherere deo bonum, ponere in Domino spem meam. Sperent in aliis ali: forte hic in scientia litterarum, hic in astutia sæculi, ille in nobilitate, ille in dignitate, ille in alia qualibet vanitate confidat: propter te omnia detrimenda feci, et ut stercora arbitror, quoniam tu es, Domine, spes mea. Si mihi premia promittuntur, per te obtinenda sperabo. Si insurgant adversum me prævia, et sævial mundus, si veniat malignus, si ipsa caro adversus spiritum

concupiscat, in te ego sperabo. Fratres, hoc sperare, ex fide vivere est; nec alius ex sententia dicere potest: Quoniam tu es, Domine, spes mea, etc. Ut quid enim, si hæc sapimus, ut quid cunctamur abjicere omnes spes miseras, vanas, inutilis, seductorias, et huic uni tam solide, tam perfecte, tam beate spei tota devotione animi, toto fervore spiritus inherere? »

EX MORTUIS, — ex numero, statu et loco mortuorum, puta ex sepulchro et inferno.

4. IN HEREDITATEM. — Refer ad *regeneravit*, q. d. Regeneravit nos Deus in baptismo, suosque filios effecti, ut hereditatis suæ faceret participes et hæredes. Ideo enim parentes generant filios, ut eos habeant hæredes. Posset quoque referri ad *spem vivam*, q. d. Regeneravit nos in spem vivam, quæ sperando tendit in hereditatem, sive quæ est spem hereditatis incorruptibilis. Hebræi enim sæpe per *bet*, id est *in*, cum accusativo, significant regimen genitivi.

Porro hereditas hæc, quam Deus filiis suis dilectis et electis dabit, est regnum celorum, ipseque Deus totus quantus quantum est. Beati enim videndo et contemplando Deum, eo fruuntur, gaudent et beatantur in æternum. Ita S. Augustinus, *serm. 19. De Temp.*: « Unam, ait, cum sanctis angelis civitatem habemus, a Domino possidebimur, hereditas ejus erimus, et ipse hereditas nostra erit; quoniam et modo dicimus: Dominus pars hereditatis mee. Et de nobis dictum est: Postulata me, et dabo tibi Gentem hereditatem tuam. »

INCORRUPTIBLEM, — natura et substantia. Opponit hoc epithetum hereditati, *primo*, Judæorum, quorum hereditas in terra promissæ lacte et melle manante, puta in Chanaan, fuit corruptibilis, quia caduca et modici temporis. *Secundo*, hereditati Chiliarum, sive Millenariorum, qui dicebant Sanctos mille annos duntaxat regnaturus in hac vita, quorum auctor fuit Cerinthus, S. Petro cœvus et antagonista: de quo plura *Apocal. cap. XI, vers. 4. Tertio*, erroris Origenis, qui ex Platone docebat, post annum magnum, puta post duodecim vel, ut alii, 36 annorum millia, omnia revolvenda et reditura ad pristinum vel prævium statum; ideoque Beatos in celo ad præsentem vitam redituros. Ita Didymus. *Quarto*, hereditati terrenæ, quam parentes filiis corruptibilibus corruptibilem relinquunt; Christiana enim hereditas est immortalis, incorruptibilis, æterna, quæ nec morte, nec senio, nec tempore ullo mutatur, aut corrumpitur; quia hæc hereditas est celum empyreum, quod est incorruptibile, imo est ipse Deus immortalis, ut paulo ante dixi. Animæ enim immortales immortalis hereditas et felicitas uti debent, ita et adæquat. Vere S. Augustinus, in *Ps. CXLIX*: Deus, ait, erit hereditas nostra, « quia nec minuitur copia possessorum, non fit angustus numerositate coheredum: sed tanta est multis quanta paucis; tanta singulis, quanta omnibus cum in creata hereditate longe aliud eveniat.

Tunc pariter corpus hoc corruptibile induet incorruptionem, et mortale hoc immortalitatem, » ut ait Apostolus, *I Corinth. XV, 53*.

ET INCONTAMINATAM. — Opponit id errori Judæorum, Chiliarum, Mahometi et Saracenorum, quia paradysum expectant, in quo omni voluptate carnis fruuntur, omnique luxu et libidine se continent. Rursum erroris Origenis, qui dicebat animas Beatorum post annum magnum e caelis et consortio angelorum redituras ad carnem hanc miseram et contaminatam. Contra hos ait Petrus celestem hereditatem fore uti incorruptibilem, ita pariter puram semper et incontaminatam ab omni non solum culpa, sed et a qualibet sorte, vitio et hævo. Quocirca *Apocal. XXI, 27*, de ea dicitur: « Non intrabit in eam aliquod coinquinatum. » Et *Psalm. XXIII, 3*: « Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam. »

Pro *incontaminatam* græce est *ἀκίρατον*, id est *impolutam*, defsecatam, incontaminatam, immaculatam, puram. Unde amiantus lapis vocatur, qui in Cypro nascitur, scissili alumini similis, quo utpote lento, telas conficiunt, quæ in ignem conjectæ accenduntur quidem, aguntque flammæ, sed nulla amissa parte nitidiores evadunt, teste Dioscoro, lib. V, capite xxii, et Plinio, lib. XXXVI, cap. xix, qui ait: « Amiantus alumini similis, nihil igni deperdit. » Unde idem, lib. XIX, cap. I, eundem linum vivum appellat, sed fallitur, dum censet vere esse linum, quod in India nascitur, cum sit lapis, vel alumen. Quare amiantus divinitatis, utpote purissime, est imago et symbolum; qua de causa Brachmanes ex amianto vestes sibi conficiebant, ut divinitatis de se specimen ederent: ex eo quoque funebres regum vestes texebantur, ut illis lecti corporum in rogam injectorum cineres a cinere lignorum secerni possent, ait Mathiol. in *Diosc. lib. I, cap. cxii*, et Plinius, lib. XIX, cap. I.

Nota *secundo*, « *incontaminatam*, » id est *incontaminabilem*, ut vertit Pagninus et Tigurina; hoc enim significat Græcum *ἀκίρατον*, æque ac *ἀμάρταν* significat *immarcescibilem*, potius quam *non marcescentem*. Hereditas enim celestis non tantum actu est pura et incontaminata, sed et habitu ac potentia, quia contaminari nequit, nec ulla ullius rei habe infest potest. Sic *Aggei II*, dicitur: « Veniet desideratus, » id est desiderabilis, « cunctis gentibus. » Hebræi enim sæpe participia passiva usurpant pro verbalibus in *bitis*, quibus carent, ut *Sophon. II, 1*: « Gens non amabilis, » Hebr., *non amata*. II. Reg. 1: « Saul et Jonathan amabiles, » Hebr. *amati*. *Psalm. CXXXVI*: « Mirabilia opera tua, » Hebr. *mirata*. Idem imitantur Græci et Latini, ut *Gal. II*: « Quoniam reprehensibilis erat, » græce *καταρρηστέος*, id est *reprehensus erat*. Virg., VII *Æneid.*

Dives inaccessos ubi Solis illa luce;

« inaccessos, » id est *inaccessibiles*. Idem, lib. VIII: « Hæret inexplatum lacrymans, » d est inexplabiliter.

Significat ergo *incontaminatam*, hereditatem celestem fore plane puram: *primo*, ab omni peccato etiam levissimo, imo ab omni peccato peccandi; *secundo*, ab omni sorte sordisque periculo; *tertio*, ab omni carnali voluptate, imo ab omni concupiscentia, juxta illud Christi: « In resurrectione neque nubent, neque nubentur; sed erunt sicut angeli Dei, » *Matt. XXII, 30*.

Fidelium enim hereditas et beatitudo in caelis erit spiritualis, angelica, divina: quam proinde S. Joannes, *Apoc. XXI, 19*, vidit per aurum, smaragdum, beryllum, jaspidem aliasque gemmas purissimas, æque ac pretiosissimas representari. Unde S. Augustinus in *Medit. paradysum celestem* describens:

Solis gemmis, ait, hæc structura necitur; Auro mundo tanquam vitro urbis via struitur, Abest limus, deest fœnus, laes nulla cœritur.

Tropologicæ Bedæ: fideles, ait, ut assequantur hereditatem celestem, in hac vita faciunt hereditatem Dei « incorruptibilem, ne ullo lethali crimine corrumpantur; incontaminatam, ne medioeribus culpis inquinantur; immarcescibilem, ne levissimis et quotidianis culpis macescant; denique conservatam in caelis, quia hæc sanctitæ præditi Beatorum cœti, citra ullam dubitationem, si perseveraverint usque in finem, aggregabuntur. »

Hanc incontaminatam et immortalem hereditatem ambiat S. Casimirus, Casimiri Poloniæ regis filius, qui in morbum incidens, cum a medicis audire se eo levari non posse nisi uxorem duceret, ac parentes ad id eum urgerent, respondit genosere: « Nullam aliam novi vitam, nisi celestem illam incontaminatam immortalitatem, ob quam eligo virgo mori, » instar armenini, qui luteo aggere circumdatus, cum transire et fugere non vult, ne lute se inquinet, sed sinit se a venatoribus capi, itaque tacite ait: « Malo mori quam fodari. » Virgo ergo, et virginitalis victima occubuit anno ætatis 24, Christi 1484, jure celo, et cœli Virginum Martiryumque mystico choro ascriptus. Ita habet ejus Vita.

IMMARCESCIBLEM, — *ἀμάρταν*, id est, quæ non quit *μαρτάνεσθαι*, id est *marcescere*. Unde S. Augustinus, lib. I *De Peccat. merit.*, cap. xxvii, legit *florentem*. Est enim metaphora a floribus, foliis et fructibus, qui mox ut plan. efflorescent et maturaverunt, illico marcescunt, flaccescunt, putrescunt. Unde is adversus « amarantus » flos nomen habet ab immortalitate, quoniam non marcescit: de quo Plinius, lib. XXI, cap. viii: « Amaranto, inquit, non dubie vincimur. Est autem spica purpurea verius quam flos aliquid, et ipse sine odore: mirumque in eo gaudere decerpi, et lætius renasci. Provenit augusto mense, durat in